

Nomenklatúra rias, húb a rastlín

Učebný text:

Medzinárodný kód nomenklatúry rias, húb a rastlín

**prijatý Devätnástym medzinárodným botanickým kongresom, Shenzhen,
Čína, 2017**

<http://www.iapt-taxon.org/nomen/main.php>

Medzinárodný kód botanickej nomenklatúry

(Saint Louis Code)

elektronická verzia

[English version](#)

O KÓDE

OBSAH

Vydání překladu v tištěné a elektronické podobě bylo uskutečněno za finanční a jiné podpory [Katedry botaniky Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze](#) (grantu Fondu rozvoje vysokých škol 1797/2000), [Botanického ústavu SAV](#), [České botanické společnosti](#) a [Slovenské botanické společnosti](#).

[Tokyo Code](#) [tu](#)

<http://sbs.sav.sk/SBS1/newkod/>

Medzinárodný kód nomenklatúry rias, húb a rastlín

- retroaktívne pravidlá – pokiaľ nie je uvedené inak (aplikácia súčasných pravidiel na prax minulých storočí)**
- súčasné pravidlá sú nastavené tak, aby čo najlepšie slúžili stabilite nomenklatúry (zavedené mená by sa nemali meniť z čisto nomenklatorických príčín, striktnou aplikáciou pravidiel kódu)**
- je potrebné rozlišovať mená a taxóny, mená nie sú totožné s tým, na čo sú aplikované**
 - mená – nálepka, menovka, označenie taxónu – aplikácia pravidiel nomenklatúry**
 - taxóny – zoskupenie organizmov, jeho vymedzenie je výsledkom taxonomického výskumu**

Štruktúra kódu:

Preambula

Zásady

Pravidlá

Články

Doplnkový a poradný materiál

Odporúčania

Poznámky

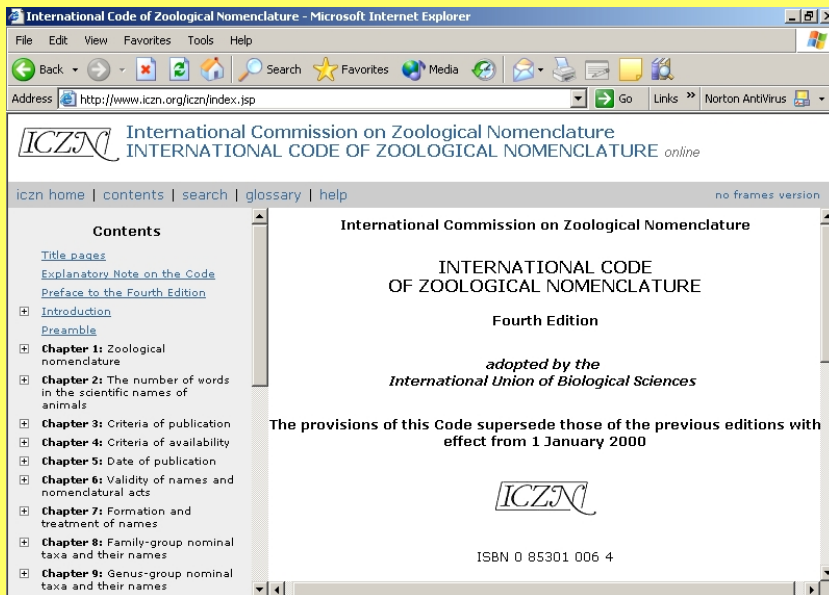
Poznámky v *Kóde*, podobne ako články, uvádzajú čosi, čo je záväzné. Od článkov sa však líšia tým, že neuvádzajú žiadne nové pravidlá alebo koncepty, len vyjadrujú čosi, čo nemusí byť používateľovi zrejmé, ale na inom mieste *Kódu* sa priamo alebo nepriamo rieši.

Výkladový materiál

Príklady

Zásada I

Nomenklatúra rias, húb a rastlín je **nezávislá od zoologickej a bakteriologickej** nomenklatúry. Tento *Kód* platí jednotne pre mená taxonomických skupín považovaných za riasy, huby alebo rastliny, bez ohľadu na to, či tieto skupiny boli alebo neboli pôvodne za tieto považované.

International Code of Nomenclature of Bacteria, 1990 Revision, published in 1992 by the American Society for Microbiology

Approved Lists of Bacterial Names, 1980

Posledná revízia uverejnená v roku 2008 v International Journal of Systematic and Evolutionary Microbiology

→ *International Code of Nomenclature of Prokaryotes*

<https://www.iczn.org/the-code/the-international-code-of-zoological-nomenclature/>

Zásada II
Použitie mien
taxonomických skupín
sa určuje pomocou
nomenklatorických
typov.

Zásada III
Pomenovanie taxonomickej skupiny sa zakladá na **princípe**
priority uverejnenia.

Meno nemá v žiadnom prípade prioritu mimo hierarchickej úrovne, v ktorej bolo uverejnené

Zásada IV

Každá taxonomická skupina v určitom vymedzení, postavení a hierarchickej úrovni, s výnimkou niektorých osobitných prípadov, môže mať **iba jedno správne meno**, a to najstaršie, ktoré je v súlade s pravidlami.

Za platne uverejnené sa považujú nasledujúce mená, ktoré sa dlhodobo používali: *Palmae* (*Arecaceae*; typ *Areca* L.); *Gramineae* (*Poaceae*; typ *Poa* L.); *Cruciferae* (*Brassicaceae*; typ *Brassica* L.); *Leguminosae* (*Fabaceae*; typ *Faba* Mill. [= *Vicia* L.]); *Guttiferae* (*Clusiaceae*; typ *Clusia* L.); *Umbelliferae* (*Apiaceae*; typ *Apium* L.); *Labiatae* (*Lamiaceae*; typ *Lanium* L.); *Compositae* (*Asteraceae*; typ *Aster* L.). Keď je čel'ad' *Papilionaceae* (*Fabaceae*; typ *Faba* Mill.) považovaná za odlišnú od zvyšku *Leguminosae*, potom meno *Papilionaceae* je konzervované oproti menu *Leguminosae*.

Zásada V

Vedecké mená taxonomických skupín sa bez ohľadu na ich pôvod považujú za **latinské.**

Zásada VI

Pravidlá nomenklatúry sú **retroaktívne, pokiaľ nie je ich pôsobnosť výslovne vymedzená.**

Status mien

- (1) účinne/neúčinne uverejnené mená** – minimálne požiadavky na práce, v ktorých sú mená uverejnené
- (2) platne/neplatne uverejnené mená** – minimálne požiadavky na údaje spojené s uverejnením mena, najdôležitejšie sú účinné uverejnenie, správny tvar mena (napr. nie tautonymá), opis alebo diagnóza, neplatne uverejnené „mená“ nie sú menami v zmysle kódu
- (3) oprávnené/neoprávnené mená:** (a) nadbytočné mená (1 typ, 2 mená), (b) neskoršie homonymá (2 typy, to isté meno)
- (4) správne/nesprávne mená** – viaceré oprávnené mená vzťahujúce sa na ten istý taxón, jedno je správne (correct), ostatné nesprávne (synonymá)

Tri **parametre**, kontrolované **taxonómiou**, ktoré vplývajú na správnosť mien (pozícia: správne meno – synonymum):

(1) vymedzenie taxónu – napr. užšia alebo širšia koncepcia druhu

Bolboschoenus maritimus (L.) Palla in Hallier & Brand
Syn. Deutsch. Schweiz. Fl., ed. 3, 3: 2532, 1905.
= *Bolboschoenus compactus* (Hoffm.) Drobov Trudy
Bot. Muz. Imp. Akad. Nauk 11: 92, 1913.

(2) pozícia taxónu (do ktorého rodu patrí)

Bolboschoenus maritimus (L.) Palla in Hallier & Brand
Syn. Deutsch. Schweiz. Fl., ed. 3, 3: 2532, 1905.
≡ *Scirpus maritimus* L. Sp. Pl.: 51, 1753.

**(3) stupeň taxonomickej hodnoty (rank) – druh,
poddruh, varieta?**

Bolboschoenus compactus (Hoffm.) Drobov Trudy
Bot. Muz. Imp. Akad. Nauk 11: 92, 1913.

≡ *Bolboschoenus maritimus* subsp. *compactus*
(Hoffm.) Hejný in Dostál Květ. ČSR: 1844, 1950.

≡ *Bolboschoenus maritimus* var. *compactus* (Hoffm.)
T. V. Egorova Fl. Sev.-Vost. Evrop. Časti SSSR 2: 18,
1976.

Účinne uverejnené meno

Účinné uverejnenie (effective publication): uverejnenie v tlačenej publikácii dodanej prinajmenšom do botanických inštitúcií, ktorých knižnice sú verejne prístupné

„Uverejnenie v zmysle tohto *Kódu* sa uskutočňuje iba distribúciou materiálov zhotovených tlačou (predajom, výmenou alebo darom) širokej verejnosti, alebo aspoň botanickým inštitúciám s knižnicami, ktoré sú všeobecne prístupné botanikom. Neuskutočňuje sa oznámením nových mien na verejných schôdzach, umiestnením mien v zbierkach alebo záhradách prístupných verejnosti, vydaním mikrofilmových snímok rukopisov, strojopisov alebo iného neuverejneného materiálu. **Od roku 2012 je účinným uverejnením aj uverejnenie v elektronickom časopise s ISSN alebo elektronickej knihe s ISBN vo formáte pdf.**

Účinným uverejnením nie je:

od 1. januára 1953 uverejnenie v **obchodných katalógoch** alebo v novinách, ktoré nemajú vedecký charakter

od 1. januára 1973 uverejnenie vo **výmenných zoznamoch semien**

Uverejnenie nezávislej, nesériovej práce, ktorá sa 1. januára 1953 považuje za dizertačnú prácu predloženú vysokej škole alebo inému vzdelávaciemu inštitútu za účelom získania titulu, nie je účinným uverejnením, pokiaľ neobsahuje výslovné vyhlásenie (odvolávajúc sa na požiadavky Kódu na účinné uverejnenie) alebo iný interný dôkaz o tom, že ho jeho autor alebo vydavateľ považuje za účinné uverejnenie.

Prítomnosť medzinárodného štandardného čísla knihy (ISBN) alebo uvedenia mena tlačiarne alebo vydavateľa v originálnej tlačenej verzii sa považuje za interný dôkaz, že dielo bolo určené na účinné uverejnenie.

Dátum účinného uverejnenia je dátum, ku ktorému bol tlačенý materiál sprístupnený botanickej verejnosti.

Dátum uvedený v príslušnej publikácii nemusí byť totožný so skutočným dátumom účinného uverejnenia.

Ak chýba dôkaz na stanovenie nejakého iného dátumu, musí sa ako správny prijať dátum uvedený na tlačennom materiáli.

Jednotlivé časti diela Willdenow, *Species plantarum* boli uverejnené takto: 1(1), jún 1797; 1(2), júl 1798; 2(1), marec 1799; 2(2), december 1799; 3(1), 1800; 3(2), november 1802; 3(3), apríl-december 1803; 4(1), 1805; 4(2), 1806; tieto dátumy sú v súčasnosti prijímané ako dátumy účinného uverejnenia (pozri Stafleu & Cowan in *Regnum Veg.* 116: 303. 1988).

Platne uverejnené meno

Platné uverejnenie (valid publication): meno bolo platne uverejnené, ak spĺňa technické podmienky stanovené Kódom, teda predovšetkým bolo **účinne uverejnené**, má náležitý **tvar** a je doplnené **diagnózou alebo opisom** alebo odkazom (priamym alebo nepriamym) na diagnózu alebo opis.

Meno musí byť **jednoznačne prijaté** jeho autorom.

Pred 1. januárom 1908 je namiesto slovne vyjadreného opisu alebo diagnózy akceptovateľná **ilustrácia s analýzou** a pre necievnaté rastliny jedno vyobrazenie zobrazujúce detaily napomáhajúce pri indentifikácii.

1935 – **latinský** opis alebo diagnóza alebo odkaz na latinský opis alebo diagnózu (pre nefosílné riasy od roku 1958; pre fosílie sa od roku 1996 vyžaduje opis alebo diagnóza latinsky alebo anglicky)

2012 – latinský alebo anglický opis alebo diagnóza

1953 – zreteľné **označenie hierarchickej úrovne** (pred 1890 ak bola iba jediná vnútrodruhová úroveň – var.)

Ak boli od 1. januára 1953 tým istým autorom navrhnuté zároveň dve alebo viaceré mená založené na tom istom type pre ten istý taxón (tzv. **alternatívne mená**), žiadne z nich nie je platne uverejnené.

Nové meno alebo kombinácia uverejnená pred 1. januárom 1953 bez zreteľného označenia hierarchickej úrovne je platne uverejnená za predpokladu, že sú splnené všetky ostatné požiadavky na platné uverejnenie; tieto mená a kombinácie sú ale **neoperatívne v otázkach priority**

1953 – odkaz na opis alebo diagnózu musí byť plný a priamy

Meno „*Kratzmannia*“ (Opiz in Berchtold & Opiz, Oekon.-Techn. Fl. Böhm. 1: 398. 1836) bolo uverejnené s diagnózou, ale nebolo s konečnou platnosťou prijaté autorom, a teda nebolo platne uverejnené.

Ako *Kratzmannia* Opiz (Seznam: 56. 1852), bez opisu alebo diagnózy, však bolo s konečnou platnosťou prijaté a jeho citácia ako „*Kratzmannia* O.“ je nepriamym odkazom na diagnózu uverejnenú v roku 1836.

1953 – pri kombináciách plný a priamy odkaz

1958 – typ mena, od 1990 musí byť použité slovo „typ“ alebo „holotyp“ a musí byť uvedené aj miesto uloženia typu

Autori, ktorí uverejňujú nové mená a želajú si, aby mená iných osôb, uvedené pred výrazom „ex“, predchádzali ich mená v autorskej citácii, môžu použiť citáciu s „ex“ v protológu.

Pri uvedení mena *Nothotsuga* do platnosti citoval Page (1989) meno ako „*Nothotsuga* H.-H. Hu ex C. N. Page“, pričom uviedol, že Hu toto meno uverejnil v roku 1951 ako nomen nudum; meno môže byť prisúdené buď autorom Hu ex C. N. Page, alebo iba autorovi C. N. Page.

Pokiaľ je autorstvo mena odlišné od autorstva publikácie, v ktorej je meno platne uverejnené, obe citované autorstvá sú niekedy spojené slovom „in“. V takom prípade „in“ a nasledujúce údaje sú súčasťou bibliografickej citácie; pokiaľ sa necituje miesto uverejnenia, je lepšie vynechať ich.

Neoprávnené meno

Neoprávnené meno (illegitimate name): meno, ktoré bolo v čase uverejnenia **nomenklatoricky prebytočné** (t.j. taxón, pre ktorý bolo použité, zahŕňal typ mena, ktoré malo byť v súlade s Kódom použité); tiež **mladšie homonymum platne uverejneného mena**; neoprávnené je tiež meno kombinácie založené na neoprávnenom mene; podľa článku 18.3 je neoprávnené meno platne uverejnené, ak spĺňa predpoklady platného uverejnenia.

Meno, pokiaľ nie je **konzervované, chránené** alebo **sankcionované**, je **neoprávnené** a musí sa zamietnuť, ak bolo v čase uverejnenia **nomenklatoricky prebytočné**, t. j. ak taxón, pre ktorý bolo použité, vo vymedzení príslušného autora jednoznačne **zahŕňal typ mena**, ktoré sa malo prijať alebo ktorého epiteton sa malo prijať podľa pravidiel.

Jednoznačné zahrnutie typu sa uskutočňuje citáciou buď (a) holotypu, všetkých syntypov alebo všetkých prvkov prichádzajúcich do úvahy ako typy; alebo (b) predtým ustanoveného typu; alebo (c) predtým konzervovaného typu; alebo (d) ilustrácie uvedených typov. Uskutočňuje sa tiež (e) citáciou mena, pokiaľ nebol v tom istom čase jeho typ výslovne alebo nepriamo vylúčený.

Rodové meno *Cainito* Adans. (1763) je neoprávnené, pretože bolo prebytočným menom pre rod *Chrysophyllum* L. (1753), ktoré Adanson citoval ako synonymum.

Meno *Picea excelsa* Link (1841) je neoprávnené, lebo je založené na mene *Pinus excelsa* Lam. (1778), ktoré je prebytočným menom pre *Pinus abies* L. (1753). V rode *Picea* je správne meno *Picea abies* (L.) H. Karst. (1881).

Cucubalus latifolius Mill. a *C. angustifolius* Mill. nie sú neoprávnené mená, hoci Millerove druhy sú v súčasnosti spojené s druhom, ktorý sa predtým nazýval *C. behen* L. (1753). *C. latifolius* a *C. angustifolius*, tak ako ich vymedzil Miller (1768), nezahŕňali typ mena *C. behen* L., ktoré Miller prijal pre iný druh.

Meno čeľade, rodu alebo druhu, pokiaľ nie je **konzervované**, **chránené** alebo **sankcionované**, je **neoprávnené**, ak je **mladším homonymom**, t. j. ak sa píše presne tak, ako meno založené na odlišnom type, ktoré bolo predtým platne uverejnené pre taxón tej istej hierarchickej úrovne.

Meno *Tapeinanthus* Boiss. ex Benth. (1848) dané rodu z čeľade *Labiatae* je mladším homonymom mena *Tapeinanthus* Herb. (1837), mena predtým platne uverejneného pre rod z čeľade *Amaryllidaceae*. Meno *Tapeinanthus* Boiss. ex Benth. nie je teda možné použiť. Rod bol premenovaný na *Thuspeinanta* T. Durand (1888).

Meno *Astragalus rhizanthus* Boiss. (1843) je mladším homonymom platne uverejneného mena *Astragalus rhizanthus* Royle (1835), a teda ho nie je možné použiť. Boissier ho premenoval na *A. cariensis* Boiss. (1849).

Synonymum

Synonymum (synonym): platne uverejnené meno, ktoré sa popri správnom mene vzťahuje na ten istý taxón

Taxonomické, heterotypické synonymum (taxonomic synonym): platne uverejnené meno, ktoré sa vzťahuje na určitý taxón, je však založené na inom nomenklatorickom type ako správne meno tohto taxónu.

Nomenklatorické, homotypické synonymum (nomenclatural synonym): platne uverejnené meno založené na tom istom nomenklatorickom type ako správne meno.

Pôvodný materiál (original material): podľa definície Kódu pôvodný materiál zahŕňa (a) tie dokladové exempláre a ilustrácie, pri ktorých možno preukázať, že je na nich založený opis alebo diagnóza; (b) holotyp a tie dokladové exempláre, ktoré, hoci by aj neboli skúmané autorom opisu alebo diagnózy, boli označené ako typy (syntypy alebo paratypy) mena pri jeho platnom uverejnení; a (c) izotypy alebo izosyntypy mena bez ohľadu na to, či tieto dokladové exempláre boli skúmané autorom opisu alebo diagnózy alebo autorom mena.

Protológ (protologue): text (diagnóza, opis, literárne odkazy, synonymika, geografické dáta, citácia položiek, diskusia, poznámky) a ilustrácie spojené s menom pri jeho platnom uverejnení.

Duplikát (duplicate): časť jedného zberu rovnakého (identického) druhu alebo vnútrodruhového taxónu zbieraného zberateľom v tom istom čase.

Typ

Nomenklatorický typ (nomenclatural type): položka (dokladový exemplár) alebo ilustrácia, s ktorou je trvale zviazané meno taxónu, a to tak správne meno, ako aj synonymum.

Holotyp (holotype): položka alebo ilustrácia, ktorú autor označil ako nomenklatorický typ alebo ktorú použil na opísanie nového druhu alebo vnútrodruhového taxónu.

Izotyp (isotype): položka, duplikát holotypu.

Syntyp (syntype): každá z dvoch alebo viacerých položiek, ktoré boli uvedené v protológu, ak nebol označený holotyp, príp. každá z dvoch alebo viacerých položiek, ktoré boli súčasne označené ako typy; spomedzi syntypov je potrebné vybrať a označiť lektotyp ako náhradu holotypu.

Izosyntyp (isosyntype): položka, duplikát syntypu.

Lektotyp (lectotype): položka alebo ilustrácia, ktorá bola vybraná z pôvodného materiálu a ustanovená ako nomenklatorický typ, ak holotyp (a) nebol pôvodným autorom označený, (b) zahŕňa viac taxónov alebo viac exemplárov toho istého taxónu (s výnimkou "malých" rastlín), (c) bol stratený alebo zničený.

Neotyp (neotype): položka alebo ilustrácia vybraná ako náhrada za stratený alebo zničený (alebo aj neexistujúci) nomenklatorický typ; položka či ilustrácia vybraná z iného ako pôvodného materiálu, pokiaľ sa z pôvodného materiálu nič nezachovalo.

Epityp (epitype): položka alebo ilustrácia, ktorá slúži ako interpretatívny typ oprávneného mena, keď holotyp, lektotyp alebo neotyp nemôžu byť presne identifikované, a teda použité na presnú aplikáciu mena.

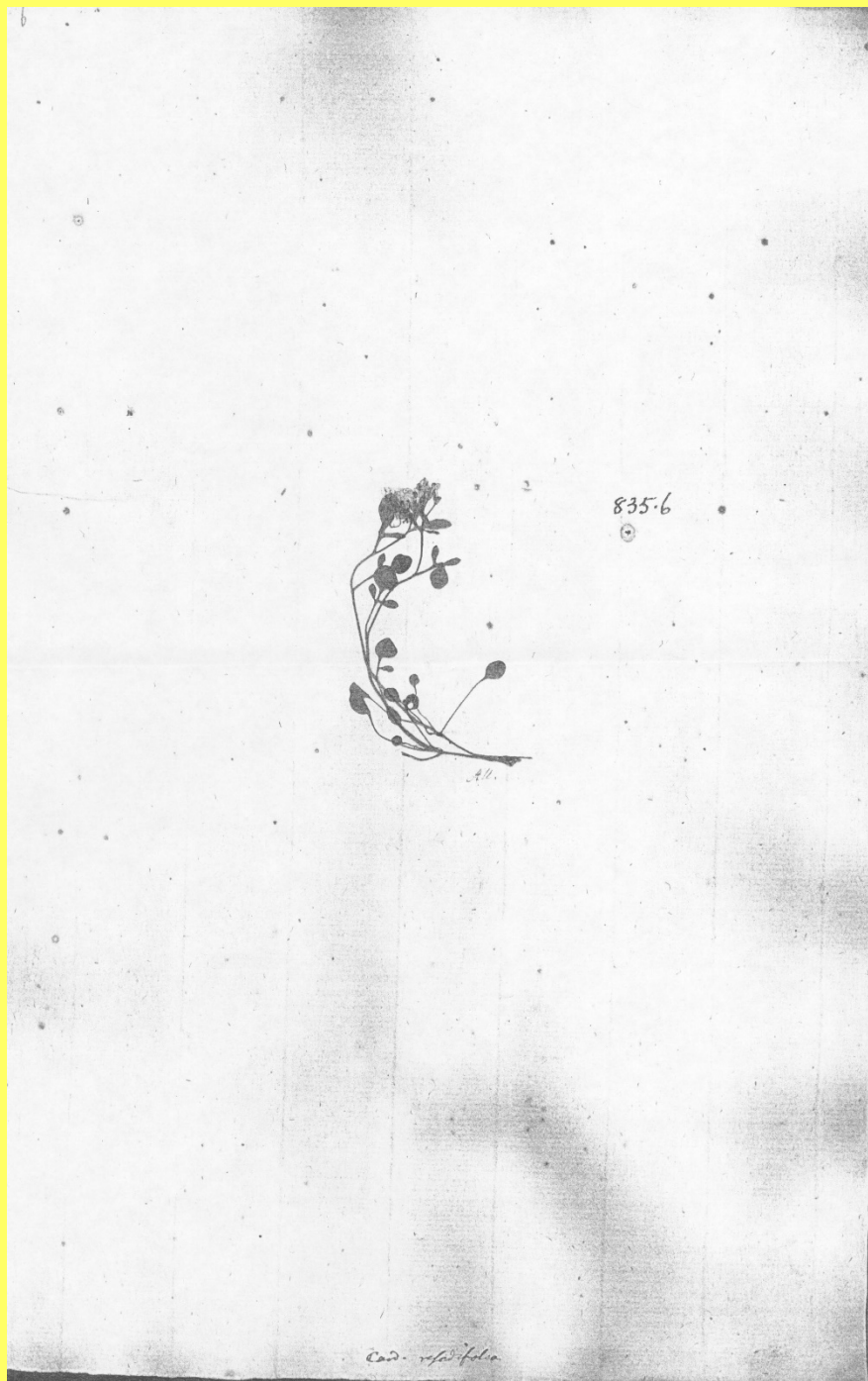
Príklady lektotypifikácie – mená z Linného diela *Species Plantarum*

resedifolia. 13. CARDAMINE foliis pinnatis: foliolis decurrentibus confluentibus.
Nasturtium alpinum minus, resedæ folio. *Bauh. pin.*
104. *prodr.* 45. t. 45. *Bocc. mus.* 2. p. 41. t. 46. ←
Habitat in Alpibus Helveticis, Pyrenæis. ←

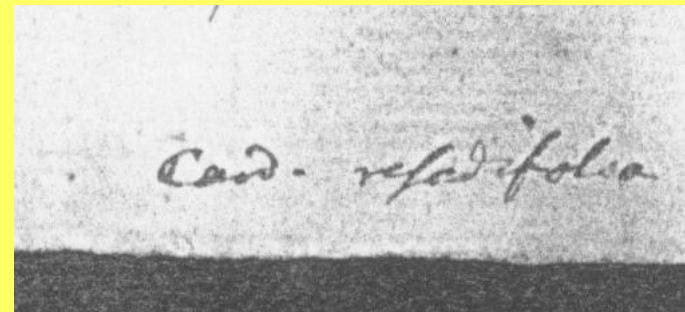
ilustrácie citované v protológu

Cardamine resedifolia L.

položka z herbára LINN
(Londýn) – Linné dostal
od Allioniho

chýba poradové číslo z diela
Species Plantarum

Ranunculus alpina *musci vespa* Solms. *Transp.* 225. *Monier*

835-2

resedifolia
184

položka z herbára LINN
(Londýn) – zbieraná
Monierom

chýba poradové číslo z diela
Species Plantarum

resedifolia
184

ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ
THEATRI BO-
TANICI CASPARI
BAVHINI BASILEENS.
ARCHIATRIBT
Profess.ordin.

IN QVO
PLANTÆ SVPERA SEXCENTÆ
*/ab ipso primùm descriptæ cum plurimis figuris
proposuit. &c.*

Francofurti ad Mœnum,
Typis Pauli Jacobi, impensis Joannis Treudeli.
Anno MDCXX.

TERTIVS.

45

*Nasturtium alpinum minus Resedæ
folijs.*

Lektotyp

chýba důležitý diagnostický znak
- ušká na báze listov

Bauhin C. 1620. *Prodromus theatri botanici*. ed. 1. Frankfurt.

M V S E O

D I

PIANTE RARE

D E L L A

Sicilia, Malta, Corsica, Italia, Piemonte, e Germania

DEDICATO

Ad Alcuni .

NOBILI PATRITII VENETI

PROTETTORI della Botanica, e delle Buone Lettere

Con l'Appendix ad Libros de Plantis Andreae

Casalpini, e varie Osservazioni curiose

con sue Figure in Rame .

D I

DON PAVLO BOCCONE

Gentiluomo di Palermo, Botanico del Serenissimo Gran

Duca di Toscana, Collega dell'Accademia Casareo

Leopoldina Natur. e Curiosorum:

ed al presente

DON SILVIO BOCCONE

Monaco del Sacro Ordine Cisterciense

della Provincia di Sicilia:

E Si trova in Bottega di Giacomo Combi Libraro in Merzaria,

& in Casa del Dottor Io Bohem Medico Tedesco à Santa

Marina in Borgo all'Oco .

IN VENETIA, M.DC.XCVII.

Per Io: Baptista Zuccato .

CON LICENZA DE' SUPERIORI.

chýba důležitý diagnostický znak
- ušká na báze listov

Cardamine resedifolia L., *Species plantarum*: 656, 1753. - LT (designated here): illustration in Bauhin's *Prodromus theatri botanici* (Bauhin, 1620: 45) captioned "Nasturtium alpinum minus Resedae foliis". Epitype (designated here): Pyrenäen orient.: Porté-Puymorens - Vallée de Lanous, E und W Col de Lanoux, c. 2400 m, im Silikatschutt; 4. VIII. - 17. VIII. 1974, leg. A. Polatschek (W) [Fig. 3].

Figure 3. The epitype of *Cardamine resedifolia* L., W (Photograph by courtesy of the Museum of Natural History, Vienna, G. Oettel).

3. **CARDAMINE** foliis inferioribus indivisis, superioribus resedifolia:
ribus trilobis.

Nasturtium alpinum minus; resedæ folio. *Baub. pin.*

104. prodr 45. t. 45. *Bocc. mus.* 2. p. 41. t. 46:

Habitat in Alpibus Helveticis, Pyrenæis.

Folia inferiora ovata; indivisa; superiora trilobo-hastata, s. subternata lobis lateralibus minoribus. Scaberrima.
C. bellidifolia.

Linnaeus C. 1762–1763. *Species plantarum.* ed. 2. Stockholm.

v druhom vydaní diela *Species Plantarum* Linné modifikoval protológ, spomína tu už aj ušká na báze listov, z jeho poznámok v exemplári prvého vydania diela *Species Plantarum* uloženého v knižnici v LINN plynie, že to urobil na základe Monierovej položky, ktorú podľa všetkého dostal až po r. 1753